

Pierre Schori Dagens Arena, 4 sept. 2021

<https://www.dagensarena.se/essa/det-behovs-en-afghanistan-kommission/>

Det behövs en Afghanistan-kommission

UTRIKES Kriget i Afghanistan över! Åtminstone för västmakternas del. Många drar en suck av lättnad, andra ogillar hur det hela tog slut. Många är också de som borde skämmas, skriver Pierre Schori.

Vi bevittnar nu en eldstorm av gastkramande tragedier och ond, bråd död i ett av jordens fattigaste och mest krigsdrabbade länder. Ett folk lämnas åt sitt öde efter det att världens mäktigaste militärallians med USA i spetsen och NATO i släptåget tvingats på flykt efter decennier av massiva, misslyckade militära insatser som styrts av maktens arrogans och okunskap.

Baktash Ahadi, en förtvivlad afghan-amerikan, som var stridstolk åren 2010 – 2012 hos de amerikanska specialstyrkorna, **förklarar** i *Washington Post* den västliga militäralliansens nederlag som en följd av dess ”kulturella analfabetism”.

Han menar att när den stora majoriteten av afghaner jämför USA/NATO med talibanerna, så har de alltid sett talibanerna som ett mindre ont än utlänningarna. Ahadi inser att det är ett starkt påstående, men hävdar att praktiskt taget alla kontakter som de flesta afghaner haft med Väst var med tungt beväpnade stridsförband. Amerikanerna såg den afghanska landsbygden främst som en krigsskådeplats. De uppträdde nästan alltid med sina solglasögon på i ett land som värdesätter ögonkontakt, och de närmade sig kvinnor på ett sätt som stred mot en av striktaste kulturella normerna i landet.

Ahadi jämför amerikanerna med destruktiva utomjordiska varelser nedstigna från en svart himmel på jakt efter andra utomjordingar.

Liknelsen påminner om stämningen som präglade de danska soldaternas vardag i dokumentärfilmen *Armadillo* (2010). Där sågs alla afghaner som ett främmande hot, och varje utmarsch från bunkern som en livsfara.

Ahadi avslutar med följande:

”Detta gäller inte bara Afghanistan. Vi förstod aldrig heller Iraks kultur, nu ser många irakier Iran som det mindre onda i jämförelse med oss. Och före det, så misslyckades vi med att förstå Vietnam”.

I *Financial Times* påminner Edward Luce om att det inte finns något elegant sätt att lämna ett krig man har förlorat. Och förlorat har man gjort, allra mest i Afghanistan. 100 000-tals döda,

ännu flera skadade och traumatiserade, miljoner drivna på flykt, främst till grannländerna, och ett land i spillror. Och med en kostnad för USA på 300 miljoner dollar om dagen under 20 år.

För svensk del blev beslutet att delta i ”det amerikanska projektet” ödesdigert. Vi gick in med ett litet antal soldater för att under en kort tid skydda regeringsmakten i Kabul, mandatet kom från FN. Med tiden smögs hela den utländska insatsen över till att bli alltmer USA-lett utan något som helst inflytande för andra än Pentagon.

För första gången sedan Napoleonkriget gick Sverige in i ett utdraget krig, nu under NATO-flagg med alltmer tveksam folkrättslig grund. Några svenska soldater deltog också i så kallad *targeted killings* där specialstyrkor gick in i afghanska hem på natten och tillfångatog eller dödade dem som utpekats som upprorsmän.

8 januari 2010 skrev utrikesminister Carl Bildt tillsammans Natos generalsekreterare Anders Fogh Rasmussen i *Washington Post*: ”USA kan inte göra allt ensamt och behöver inte göra det själv. Europa och Kanada kommer att fortsätta vara USA:s allierade, partners och vapenbröder.” Alltmedan försvarsminister Sten Tolgfors tokhyllade den bisarre generalen Stanley McChrystal som ledde de amerikanska styrkorna och strax därefter avskedades av Barack Obama.

Wilhelm Agrells *Ett krig här och nu* (2013) och dåvarande riksdagsledamoten Tone Tingsgård (S) statliga utredning *Sveriges samlade engagemang i Afghanistan under perioden 2002 – 2014* (2017) förebådade den nutida katastrofen.

För den amerikanska försvarsindustrin blev kriget i Afghanistan en kassako.

Tingsgård var skoningslös i sitt slutomdöme. Talibanrörelsen växte, och de afghanska säkerhetsstyrkorna präglades av dålig ledning, dålig utrustning, korruption, omfattande desertering och hög dödlighet. De svenska militära insatserna ledde inte till att ett enda mål uppfylldes. Utom att behaga Pentagon och NATO.

För den amerikanska försvarsindustrin blev kriget i Afghanistan däremot en kassako. De företag som kontrakterades för invasionen och ockupationen är de verkliga segrarna i USA:s ändlösa krig, skrev svensken Trita Parsi, statsvetare och vice ordförande vid tankesmedjan *Quincy Institute* i Washington DC. Parsi spelade en viktig roll i USA för framtagandet av kärnenergiavtalet med Iran.

Han hänvisar till en färsk rapport som visar att av de 946 miljarder amerikanska dollar man spenderade mellan 2001 och 2021, så gick 86 procent (816 miljarder) till militära utgifter. Ytterligare 83 miljarder gick till afghanska säkerhetsstyrkor och 25 miljarder till drogbekämpning. Bara 21 miljarder dollar gick till ”ekonomisk utveckling” av landet. Det är mindre än två procent av vad USA totalt spenderade på Afghanistan.

Världen borde välkomna det faktum att den amerikanska allmänheten – både demokrater och republikaner – nu så bestämt vänt sig mot USA:s övermilitariserade utrikespolitik, konkluderar Parsi.

I en förvånansvärt klarsynt ledare i *Dagens Industriden* 29 augusti skriver PM Nilsson att Agrell och Tingsgård ger en samstämmig bild av en grovt bristfällig politisk svensk ledning som gränsar till desinformation gentemot allmänheten och riksdagen.

Nilsson ställer relevanta frågor:

Den inhemska opinionen spelar en mycket stor roll i krig. Otydlighet kan straffa sig. För att ta ett mer nutida exempel – när Försvarmakten nu har flyttat hem från Afghanistan för att med återinförd värnplikt försvara det egna landet planerar vi att ”göra det med andra”. Det är utgångspunkten för hela försvarsplaneringen. Men vad betyder det? Hjälper USA till? Hur länge? Ska svenska värnpliktiga dö i Finland i krig med Ryssland? Ska de dö för Polen under tyskt befäl? Ingen vet.

Biden, som kritiserats för sitt beslut om att lämna Afghanistan av Tony Blair och andra som medverkade till det olagliga Irakkriget med dess katastrofala konsekvenser i form av IS och andra jihadist-grupper, bestämde sig redan 2009 för att försöka få ett slut på kriget.

Samma år publicerades den enda forskningsrapporten i sitt slag om Afghanistan och FN:s roll av tankesmedjan *FRIDE* i Madrid som jag förestod vid tillfället.

Här återges rapporten från den 10 oktober 2009 i ett sammandrag för att visa att flera av de slutsatser som drogs då av Afghanistanexperten Shahrbanou Tadjbakhsh alltså gäller idag. Frågan kan ställas varför inte svenska UD, som delvis finansierade och spridde rapporten utomlands inte tillämpade dessa slutsatser själv.

USA och Natos dröm om militär seger i Afghanistan underminerar freden. Att FN står för en slags legitimering av kriget och samtidigt tappar inflytande över utvecklingen är djupt oroande, skriver Shahrbanou Tadjbakhsh. Hon hävdar att ökade militära insatser, inklusive den svenska, sker på bekostnad av civil återuppbyggnad.

Ska samma mönster uppstå som i fjol, då regeringen med stöd av Socialdemokraterna utökade den svenska styrkan, utan att avvakta USA:s strategival, och mot en växande folkopinion? Om USA väljer att eskalera, kommer det att kasta en slagskugga över alla utlänningar i landet. Det skulle också ytterligare förminska FN:s roll och klargöra att det är Washington som bestämmer i Afghanistan.

I en ny forskningsrapport från tankesmedjan FRIDE i Madrid hävdar vi att säkerhetsrådet har auktoriserat FN-insatsen i landet, men att en rad omständigheter har gjort insatsen problematisk, ineffektiv och allt mindre legitim.

Till problemen hör att processen inte började i Afghanistan, utan med ett Bonnnavtal som uteslöt talibanerna, som ansågs besegrade. Först därefter auktoriserade säkerhetsrådet Isaf-insatsen och FN:s politiska mission, UNAMA.

Under åren har FN-resolutionerna blivit allt mer omfattande och ogenomförbara som en följd av olika uppfattningar hos rådets fem permanenta medlemmar.

Men huvudproblemet är att det kortsiktiga målet om en militär seger underminerar freden och det långsiktiga nationsbyggandet. Därmed bryter USA och Nato mot en av FN:s grundprinciper för en framgångsrik fredsinsats: det ska finnas en fred att bevara. Kriget utmanar även de andra principerna: frågan om opartiskhet, klarhet om syftet med interventionen och en tydlig arbetsfördelning mellan den civila och militära sektorn.

Opartiskheten kompliceras ytterligare av att några säkerhetsrådsmedlemmar har stridande trupp i landet. Rapporten visar att många afghaner ser den internationella insatsen som en part i kriget.

Tekniskt sett är inte detta en felaktig uppfattning. Det pågår två krig i landet, ett mot al-Qaida och internationell terrorism, ett annat mot olika motståndsgupper och talibanerna. Detta dubbla krig sprider förvirring och ökar militariseringen.

En viktig fråga gäller FN:s samexistens med en regional säkerhetsaktör som Nato. Är det klokt att delegera frågan om krig och fred, inklusive våldsanvändning?

I ett optimistiskt scenario kan FN och Nato samarbeta genom en tydlig arbetsfördelning. Men inblandningen av militär i biståndsarbetet genom de så kallade PRT:s, ett slags militära enklaver, liksom motståndsrörelsens reaktioner, gör biståndet ineffektivt. Dessutom satsar Isaf-länderna, också Sverige, minst dubbelt så mycket på det militära som på det civila.

FN:s inflytande över Isaf-insatsen har stegvis minskat. Isaf står under Natos militära kommando och kontroll, man rapporterar direkt till Nato i Bryssel och inte till säkerhetsrådet.

Att FN står för en slags legitimering av ett eskalerande och impopulärt krig och samtidigt tappat inflytandet över utvecklingen är djupt oroande, särskilt i en tid då efterfrågan på fredsmissioner ökar dramatiskt.

FN har ännu nyckeln till en varaktig stabilitet i Afghanistan. Med sin multilaterala identitet och trovärdighet som obunden tredje part är FN den enda som kan medla mellan parterna

inne i landet och utarbeta en politisk strategi för regionen. Den rollen äventyras i Afghanistan.

Vägen ut ur "imperiernas kyrkogård", är att å ena sidan afghanisera fredsprocessen. Kabulregeringen har inte tillåtit förhandla med talibaner, har inget inflytande över de bombanfall som sker och de FN-resolutioner som antas.

Å andra sidan måste en hållbar regional plan under ledning av FN utarbetas tillsammans med Indien, Iran, Kina, Pakistan, Ryssland och EU. I en sådan ingår en Marshallplan, inte minst för de pashtundominerade gränsområdena mellan Pakistan och Afghanistan. FN borde därför utse olika kontaktgrupper och särskilda emissarier för skytteldiplomati.

De två målen för omvärlden efter åtta års krig borde vara att omvandla sin tungt militariserade närvaro till en massiv civil insats och den av utlänningar styrda processen till en lokalt ägd strategi. Mot den bakgrunden borde det militärt alliansfria Sverige låta en analys av den geopolitiska verkligheten föregå en ytterligare ökning av den militära insatsen, som sker på bekostnad av livs viktigt civilt stöd åt Afghanistans folk.

Biden fattade sitt beslut på basis av Trumps lealösa överenskommelse med talibanerna i fjol. I utbyte mot att inga amerikanska soldater skulle beskutas skulle alla USA:s trupper vara ute den 1:a maj 2021, Samtidigt skulle regeringen i Kabul tvingas frisläppa 5 000 hårdföra talibaner. I övrigt inga villkor.

Bidens val blev då mellan att lämna eller eskalera "the forever war". Hans val aviserade också ett säkerhetspolitiskt systemskifte:

"Vi måste ha tydliga och uppnåbara mål för våra åtaganden. Mitt beslut handlar inte bara om Afghanistan. Det handlar om att avsluta en era av större militära operationer för att omvandla andra nationer. Idag skyddas inte mänskliga rättigheter genom ändlösa militära expeditioner utan genom diplomati, ekonomiska verktyg och att samla resten av världens stöd".

Biden lät här mera som Olof Palme än Peter Hultqvist, i vars departement vi möter rest ragg mot texter som åberopar att "utrikespolitiken är vår första försvarslinje" eller som hänvisar till Olof Palmes benämning av USA:s bombkrig i Vietnam som "ecocid", miljömord, på den första FN-konferensen om miljön 1972 i Stockholm.

Bidens val kommer att påverka hela världen. Även NATO får tänka om. Att kärnvapenalliansens generalsekreterare Jens Stoltenberg blev överrumplad, visade han i en [intervju](#) på BBC:s Hard Talk den 18 augusti.

Efter att ha beklagat den dåliga kvaliteten i ledningen för de afghanska regeringsstyrkorna och landets regering, fick han en replik som lämnade honom mållös. Programledaren sa att det var groteskt att skylla på den afghanska armén som hade förlorat 65 000 döda medan den största militära alliansen någonsin hade haft upp till 135 000 man på plats.

Efter Trumps så kallade fredsavtal i februari 2020 i Doha borde även svenska beslutsfattare ha anat vad som komma skulle.

Efter Trumps så kallade fredsavtal i februari 2020 i Doha borde även svenska beslutsfattare ha annat vad som komma skulle. Tänkte man på vad som skulle kunna hända med de svenska soldaterna som lojalt och tappert kämpade för att implementera de politiska besluten? Hur skulle framtiden se ut för Sverige och NATO, med vårt märkliga värdlandsavtal som tillåter även amerikanska trupper att öva på vårt territorium? Vad skriver man om dessa frågor i partiets nya internationella program? Och vad ska man säga på partikongressen där flera motioner om kärnvapen och NATO ska debatteras?

Den officiella tystnaden i Sverige efter Dohaavtalet var öronbedövande.

Under hela året har många medborgare skrivit artiklar och ställt frågor om det absurda i att på en gång delta i ett krig som skapar flyktingar och samtidigt sända tillbaka många av dessa krigsflyktingar eller tvinga dem till ett skuggliv i Sverige utan jobb och identitetshandlingar bortom normalt liv.

Från riksdagen, som i december förra året sa ja till regeringens förslag om att förlänga Sveriges närvaro i Afghanistan till den 31 december 2021, hördes ingenting.

Vid Folk och Försvars konferens i januari som hade försvars- och utrikesministrarna samt Carl Bildt och ÖB Micael Bydén som huvudtalare talade ingen om Afghanistan. I regeringens utrikesdeklaration i slutet av februari fanns inte en enda mening om Afghanistan. I stället fanns det en minst sagt egendomlig kompott av olika länder och uppdrag:

”Genom vårt deltagande i civila och militära insatser i exempelvis Afghanistan, Irak, Mali och Ukraina bidrar Sverige till säkerhet, förebygger konflikter samt skapar förutsättningar för hållbar utveckling. Detta engagemang är en viktig del av vår solidariska säkerhetspolitik och bidrar till gemensam säkerhet (sic!)”.

På Försvarsdepartementets hemsida behandlades inte det nya läget. På Försvarsmaktens står det att man tackar all personal som deltagit i verksamheten.

När så försvarsministern tog till orda den 27 augusti blir enligt konstgreppet ”anfall är bästa försvar”. Han såg inga skäl till självkritik efter de 20 åren på krigsfot i Asien, han rasade enligt Göteborgsposten i stället mot västländernas hantering av det politiska läget i Afghanistan:

”Det finns alla anledningar att analysera och värdera USA:s strategi och tillvägagångssätt som legat bakom utmarschen ur Afghanistan. Men det är en sak som jag tror vi måste diskutera gemensamt mellan försvarsministrar i olika länder. Sedan måste man dra någon form av konsekvens inför framtiden”.

Ministern var dock mån om att poängtera att Sveriges närvaro i Afghanistan under den NATO-ledda Resolute Support Mission, RSM, inte varit förgäves. Han avslutade med att ”det kommer att kräva ett särskilt analysarbete för att dra de rätta slutsatserna inför framtiden”.

Tänk om han hade lyssnat på alla som på goda och informerade grunder kritiserade vårt deltagande i kriget, och då inte minst sin egen utredning från 2017.

I en Expressenintervju den 5 augusti sa Hultqvist, att ”Vi har ju agerat med det internationella samfundet”. Han menar då det trettiotal länder som deltagit inte de 140 i FN-familjen som inte gjorde det. ”Vi är ju en liten nation i det här stora sammanhanget [...] och vi kommer att agera på det sätt som övriga gör.” USA nämner han inte och heller inte Nato.

”Det är en smått surrealistisk beskrivning försvarsministern gör av det 20-åriga svenska deltagandet i kriget. Sverige har inget ansvar, vi deltar i något som närmast är en FN-insats, en anonym koalition bestämmer allt”, [summerade](#) sajten Alliansfriheten.se.

Kriget förde oss in under Nato-flagg. Nato-närmandet ledde också till en orwellsk omformulering av begreppet ”gemensam säkerhet” som utarbetades av den sk Palmekommissionen 1982.

Kommissionen menade att det inte kunde finnas någon vinnare i ett kärnvapenkrig. Därför måste motståndarna sätta sig ned och i stället för fortsatt upprustning arbeta sig fram till ömsesidiga, balanserade och övervakningsbara nedskärningar av massförstörelsevapnen.

De borgerliga kidnappade begreppet under sin regeringstid och stöpte om det till ”säkerhet skapar vi med andra”, och de menade då främst Nato. Alltså tvärtom vad Palmekommissionen menade.

Nato- och Pentagonsamarbetet fördjupades under Peter Hultqvists tid och det var också då som vi svängde från Margot Wallströms röstande för ett kärnvapenförbud i FN till att vi nu ska ”aktivt bidra till att konventionen utvecklas så att Sverige kan ansluta sig” (ur SAP:s nya internationella programutkast).

Jamen, hallå! 122 av FN:s medlemsstater röstade för konventionen, däribland Sverige. Konventionen trädde ikraft den 24 oktober 2020 då 50 länder hade ratificerat konventionen. Den finns alltså och kommer inte att kunna ändras.

Hanteringen av vår militära närvaro i Afghanistan och olika riksdagars och regeringars nonchalering av Agrells, Tingsgårds och de tusentals protester mot den förda politiken i form av möten, insändare, böcker och varningar från Svenska Afghanistankommittén m.fl. civila aktörer i Afghanistan skulle, om det rörde sig om ett företags verksamhet och ansvar, ha lett till krav på en oberoende granskning och sannolikt påföljande entledigande av styrelsen.

Redan i april i år **stälde** kaptenen och läraren i ledarskap vid Försvarshögskola Sigge Winell den lika viktiga som naturliga frågan:

”Om talibanerna tar makten när USA och Nato drar bort sina trupper, vad var då egentligen det övergripande målet med insatsen? Och var målet i efterhand det rätta?”

Texten publicerades också på Krigsvetenskapsakademiens hemsida

Vi har ökat vår förmåga gällande sjukvårdstjänst, dragit slutsatser när det kommer till striden och dess dynamik, utvecklat delar ur organisation som arbetar med gender och vi har många officerare och soldater med stridserfarenhet. Men i ett avseende saknas fortfarande en ordentlig utvärdering, *den strategiska och säkerhetspolitiska nivån*, fortsatte Winell.

Ingen publik kommentar har setts till Winell frågor och slutsats.

Vi måste fråga oss varför vi valde NATO framför FN

Vi vet till minsta droppe av covidvaccin vad som sker med pandemin, och det ska vi vara tacksamma för. Vi behöver samma transparens och ärlighet om konsekvenserna och lärdomarna av vårt deltagande i Nato-insatsen.

Vi måste fråga oss varför vi valde NATO framför FN, varför Sverige gick från att vara en pelare i världsorganisationens fredsbevarande operationer till att under många år inte ha en enda soldat under FN-flagg.

Vi behöver veta hur mycket det tjugoåriga kriget kostade oss. Den förra utredningen som täckte åren 2002 – 2014 talade om en ekonomisk kostnad av mellan 20 och 30 miljarder kronor.

Vi måste betänka hur svenska regeringar av olika kulörer, stödda av en riksdagsmajoritet, år efter år, har kunnat åberopa att vi deltog i ett krig för höga ideal om barns, kvinnors och allas mänskliga rättigheter utan att ha koll på läget.

Samtidigt har samma grupperingar förvägrat tusentals unga vuxna afghaner som flytt samma krig skydd och arbetsmöjligheter i vårt land.

Till dessa afghaner, som självfallet inte kan sändas tillbaka, kom förpliktelsen att ta hand om de tolkar och andra som samarbetat med den svenska militären och nu hotas till livet.

Det handlar om ett nödvändigt skifte av en säkerhetspolitik som sviktat och som bör återigen fastställa att utrikespolitik och diplomati måste ha försteg framför upprustning och konfrontation. Att inse att en procent i bistånd kan vara bättre än två procent till upprustning som Nato kräver. Att Sverige som militärt alliansfri kan friare verka, för gemensam säkerhet och alla folks fred och rättigheter.

Vi behöver med andra ord dra lärdomar genom en ny oberoende utredning, liknande de som har arbetat med hanteringen av Estonia och Corona.

-